

”چېن ناگوو ايي شارسټاني، ئازادي د پارلمنت و گري ل ستېمكاري د كات“. . وركياني: سيفر محمّد، كام ئاراز

”د وېكان بوونيان هېڅ بېلام ژمارېان زېر كېم هېتا ترسناكين ،
ترسناكترين د وېكان ئېو پياو و ژنانېن كې ئامادېن باوې بكن
وگوو اييېن بې ئېوې هركيز ل هكاري باوې و گوو اييېان
پېرسن.“
_پريم لېغې، ئاگر بېستې كې.

ئاي كېم گېيكي گېشاو و پې ئاشتي ئېو كېم گېيكي كې لېسېر
بنېمې گوو اييېي تېواوېتي ياساكان و فېرمانېكاني د وېوت
دام زراو؟ ئاي د نگان تاكې گېيكي بې پيشانداني ناو زايي
بېرامبېر سياسي تم داران و فېرمانېوايان؟ لې كاتېكدا سيستېمي
قوتابخانېكان و ميديا مېشكان د شېنېو تېواوېكو ئېقېي تېكي
گوو اييېانېمان بې بكنېن خېتات، ئېمېش لې كاتېكدا سياسي تفانان
ئارزووي گوو اييېيكي تېواو كوېرانې د كېن لې هاوېاتيېكان،
بېلام مېژوو چېرېكېي تېواو جياوازمان پې د وېوت سېبارت بې بېهاي
گوو اييېبووني هېموو ئېو شتاني پېمان د گوترت بېكېين. لېم
وتار دې وونې د كېينېو ئېو گوو اييېيكرنې، نېك
گوو اييېينېكرن، كې د بېتې گېورېترين هېشې بې سېر مرېفايېتي،
لې هېمان كاتيشدا تېوتوې ئېو د كېين كې چېن ناگوو اييېي
شارستانېن كېمېگا بې ئازادي د هېتېو.

هېوارد زېن لې پېتووكي ‘گوو اييېي شارسټاني كېش كېي’ د وېوت:
”كېش كې ناگوو اييېيكرن نېيې بېكو گوو اييېيكرنې.“

ويلهېم ايچيش د وېوت:

”پرسيار بېچينېيې كې ئېو نېيې كې بېچي خېك ياخي دېن، بېكو
پرسيار كې د بېت ئېو بېت كې بې كېمېگا ياخي نا بېت؟“

خوشكاني گريمك، كې ناسراون بې چالاكيېكانيان لېگې بزووتنېو كاني
دژ كېيلايېتي و دژايېتي ئازارچېشټني ژنان لې سېدي نېزدېهېمدا
بېم شېوېيې باس كې د خېنې وو:

“باوټگي [دکترین] گوټرایټي کوټران و شوټنکټنی نابجی هټموو جټر دسټاتټکی مرټف ، بټ کمټټایټی و ټایینټو ، ټو دکتیرنټکی زټرداریگټریانټ [دیسټټیزم].”

سارا گریمک، ټنجټلینا گریمک، پټټووکي: “دټربارټی کټیلایټی و ټټلټسیټنیزم: وتار و نامټکان.”

سدټی بیستټم هټټچنرانی ملیټنان لاشټ لټسټر یټکټری بټخټو بیټی لټ وټاتټ فاشیست و سټسیالستټکاندا، ټټمټش بټگټی بټ ټټوانټی دټیانټوټ ببین کټ گوټټایټی دټتوانټت کوشټاری بکات. لټ یټکټتی سټقیټت، کټمبټدیا، ټټمانیای نازی، کټریای باکوور، چین، ټو اټپټین و بټرهټټستی نټبوو کټ ملیټنان کټسی پټشکټش بټ مرگ کرد، بټکو گوټټایټی زیاد لټ پټویستی خټک بوو بټ دسټات. گوټټایټی ټو یاسایانټیان دټکرد کټ ناټاکاریانټبوون و ټو فټرمانانټی سیاسټتمدارانټیان جټبټجټ دټکرد کټ کمټټگای لټناو دټبرد. ټټم ټټزموونټ تټقټنټری ټو وټاتانټ وانټیټکی گرنگی فټرکردین، بټټام سد ټټفسووس زوو لټ یادمان کرد: ټو گوټټایټیټیټ نټک گوټټایټیټینټکردن کټ تاوانټ اسټټقینټکټی. هټروټکو پیتټر یوستینټف لټ ټټژنامټی نیویټرکټردا لټ سالی ١٩٦٧ ټټم وتټی بټ پټنووسټکټی دټنټخشټنټت:

“بټ چټندین سدټمټ، مرټفټکان سزا دټداران بټ گوټټایټیټینټکردن. لټ [دادگایکردنی نازیټکانی] نټرمبټرگ، بټ یټکټمینجار، مرټفټکان لټ پای گوټټایټیټیکردن سزا دران، دټرټنجامټکانی ټټم دټسیټ کټنټټستا واهټستیان پټدټکرت.”

پیتټر یوستینټج، ټټژنامټی نویټټکټر.

سټرټای ټوټی دټبټت ټو یاسایانټی کټ دټبنټ هټی ټیش و ټازار بټ مرټفټ بټتاوانټکان وکټمټگا ټټتبکرټنټو و گوټټایټیټیان نټکرت، بټټام پټیټوکردنی ټټم خاټ گټلټک ټټستټم دټبټت بټتایبټتی لټ وټاتټکدا کټ تټتالیتاریزم [دسټاتټکی داپټټسټنټر] ټټچوو بټتټناو قوټایټی کټمټگاو. لټگټټ حوکمی زټرداریشدا دانیشټوانی وټاتټکټ بټکټیلټ دټکرتن. سټرتا لټ ریگټی پټوپاگټندټی بټردټوام مټشکی خټکی بټکټیلټ دټکرت، دواتریش کټیلټکردنی فیزیکی لټ ری چاودټریکردنټکی بټوچان، هټزټکانی پټلیس و سیستټمی دادوټری کاری سټرټکیان دټبټتټ هیشتنټوټی خټک لټژرټ کیفی دسټات. لټژرټ ټټم ټټوشټ سټرکوټکاریانټی حوکمټتټکی سټنتټایټی دسټاتټی ټټهاخوازدا، ناگوټټایټیټبوون وټکو کردارټکی پټټوانیانټ دټبټت کټ دټکرت پټټوانټکټ اسټټوخټ بټ ژیانی باجټکټی بدات. ټټویټ وادټکات

سردانی سه‌فیتی یه‌گرتوو ده‌کات ئه‌مه ده‌نووسهت:
"لایک لهره هیچ که‌مه‌که‌کت ناکات. ته لایکی خاوه‌نی له‌ژیکی خه‌تیت
و ئه‌وانیشه‌ی خه‌یان، و ئه‌و مه‌ودایه‌ی له‌نه‌وانتانه‌ها یه‌پردی وشه
نایانگه‌یه‌نه‌ت به‌یه‌کتری."
_ئه‌لی وینه

ئه‌وه‌ی له‌ وشه و ئه‌گه‌یه‌مه‌نه‌ت په‌ویستتره‌ بریتیه‌ له‌و تاکه
جوداخوازانه‌ی که‌ چالاکیه‌کانیان ده‌به‌ته‌ نموونه‌ی په‌په‌وه‌نه‌ر به‌
دام‌زرا‌ندنی بزوتنه‌وه‌ی گه‌وره‌تری گو‌په‌ایه‌یه‌ینه‌کردنی شارستانیه‌.
هه‌زی هه‌بوونی نموونه‌یه‌که‌ که‌ چاوه‌ی له‌بکرت هه‌میشه‌ به‌ماده‌سته‌ له‌وه‌ی
له‌ توانا‌یدایه‌ کاریگه‌ری درووست بکات. کاته‌که‌ خه‌یه‌کی ده‌بینن که‌سه‌که‌
ئاماده‌یه‌ وه‌به‌وه‌ی مه‌ترسی به‌به‌ته‌وه‌ له‌ په‌ناو په‌زگاریکردن له‌
بیروباوه‌یه‌، و وشه و کرداره‌کانیان به‌یه‌که‌ دژوه‌ژنه‌ن، ئه‌وا مه‌مانه‌
و وه‌وا‌یه‌ته‌ زیاتر ده‌دنه‌ به‌په‌که‌که‌یه‌ن. هه‌رچه‌نده‌ به‌یه‌یه‌ نموونه‌ی
جوداخواز و به‌ره‌مه‌سته‌کار نه‌به‌ته‌ به‌خه‌به‌ره‌نه‌نه‌وه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌
خراپ کو‌په‌راییان داهاته‌وه‌ به‌هه‌ی ئه‌و که‌ته‌ و به‌ندانه‌ی زیندانیان
کردوون، وه‌له‌ کاریگه‌ریه‌کی به‌هه‌زه‌ته‌ سه‌ر زه‌رینه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی
که‌ له‌سه‌ر قه‌راغه‌ به‌ره‌زینه‌که‌ن و به‌رده‌که‌نه‌وه‌ له‌وه‌ی چه‌بکه‌ن. به‌مه‌م
به‌بوونی ژماره‌یه‌کی که‌مه‌ له‌و چاوه‌نه‌ترسه‌نه‌ی که‌ ئاماده‌نه‌ به‌نه‌
نموونه‌ به‌ ئه‌وانه‌ ته‌، ئه‌مه‌ دیله‌مه‌ی زیندانییه‌ هه‌ر له‌ بوونده‌
ده‌به‌ته‌: که‌سه‌ ئاماده‌ نابه‌ته‌ که‌ به‌به‌ته‌ یه‌که‌مه‌ن که‌سه‌ به‌ ئه‌وه‌ی گو‌په‌ایه‌یه‌
نه‌به‌ته‌، هه‌ر به‌یه‌شه‌ هه‌مووان به‌ هیچ جو‌یه‌ و ئامانه‌که‌ داده‌نیشن و
هه‌وا‌یه‌ ئه‌وه‌ ده‌خوازن که‌ ئه‌وانه‌ دیکه‌ که‌مه‌گه‌یه‌ن به‌ زگار ده‌کات:

"زه‌ره‌که‌ له‌وانه‌ ته‌ له‌ مه‌ناشته‌ن، به‌ توانا و کاریگه‌رتنه‌ وه‌که‌ له‌
مه‌ن. ژماره‌یه‌کی زه‌ر له‌ که‌سانه‌ی حه‌-به‌رز هه‌ده‌به‌زنه‌ سه‌ر ئاسته‌
ئاسه‌،. ئاماده‌نه‌ به‌ شه‌شه‌، تاوه‌کو به‌توانم به‌ ئاسانه‌ په‌شه‌کشه‌ بکه‌مه‌:
که‌سه‌کی دیکه‌ هه‌یه‌ که‌ له‌ با‌ته‌ مه‌ چالاکی بکات، به‌ بگره‌ له‌ مه‌ناشته‌."
_ فره‌دریک گره‌سه‌. گو‌په‌ایه‌یه‌ینه‌کردن.

به‌مه‌م ئه‌و په‌رسیاره‌ی که‌ یه‌که‌مه‌ن به‌زوه‌نه‌ری بوون به‌ نموونه‌
به‌رکه‌وته‌نی له‌گه‌یه‌ ده‌به‌ته‌ بریتیه‌ له‌مه‌: چه‌ کاته‌که‌ گونجاوه‌ به‌
گو‌په‌ایه‌ینه‌کردن؟ خه‌ی ئاسانه‌ به‌ گو‌په‌ایه‌ینه‌کردن کاته‌که‌
به‌زوتنه‌وه‌یه‌کی گو‌په‌ایه‌ینه‌بووی شارستانه‌ هاته‌ته‌ کایه‌وه‌ و وه‌یه‌
خه‌ی وه‌رگرتوو، به‌مه‌م ئه‌و به‌ره‌مه‌سته‌کارانه‌ی له‌ ده‌سته‌که‌دا بوونیان
هه‌بوو توشی ئاسته‌نگی سه‌خت ده‌نه‌. ئایه‌ گو‌په‌ایه‌ینه‌بوون شایه‌نی
ئه‌وه‌یه‌ له‌ په‌ناویدا وه‌به‌وه‌ی مه‌ترسی به‌به‌ته‌وه‌؟ ئایه‌ کرداری
گو‌په‌ایه‌ینه‌بوون گه‌یشه‌ته‌ ئه‌و ئه‌ندازه‌ نام‌په‌یه‌ی که‌ ازیه‌وونت

پہلی بریتی بہت لہ تہو گلان لہ کاولکردنی کھم لگا و نازاردانی
ژیانی بہتوانن کان؟ ہر کسک دہت بہ خہی و ہامی ئو پرسیارانہ
بداتہو، و لہ زرجار و ہامی ئم پرسیارانہ لہ ناخمانہو
ہہد قوہن، وک فہرمانک لہ ویزدانہو:

"یشہی وشہی "ویژدان" پمان دہت ک وشک بریتیہ لہ فہمکی
"زانین"... خہسہتہی "ویژدان" بریتیہ لہ زانینی ئو، یان دہنیا بوون
لہو، بہہای سہزی ئو ئایدیانہی ہمانن سہبارت بہ ہکاری ئو
کردارانہی ک دہیکہین."
_ کاہ یونگ، کھم لگا لہ گہاندہا.

ویژدان دہخہکی ہہستیہ، فہمکی زانینی غہریزانہیہ بہ پہیردن
بہ دروستی و نادروستی کردارک. یہکک لہ بہناوبانگترین نمونہکان
ک تہیدا کسک پشت بہستہت بہ ویزدانہی تاوکو کرداری
گوہایہنہ بوون بہجہگہہنہت، سہکرات. سہکرات لہلایہن ۳۰
ستہمکاروہ فہرمانی پہکرا کہ پیاوہکی بہتوان دہستگیر بکن و
پہلکہشی مہرگی بکن. و لہ سہکرات بہ کوہرانہ بہ گوہی ئو
ستہمکارانہی نہکرد، لہ کاتہکدا کہ ئوان دہسہتہاتی ژین و مہرگی
ئویان لہ ژہر دہستدا بوو. لہ باتی سہر بہ ئوان بلہقہنہت،
سہکرات گوہی لہ ویزدانہی گرت:

"سہکرات گوتی 'ئو سی دہسہتہاتدار پہیان اگہیاندم و فہرمانیان
پہکردم کہ لیہنی سہلہمانیا دہستگیر بکم و اہچی مہرگی بکم...
کہچی من دووپاتمکردوہ لہ گہی کرداروہ نہک تہنہا وشک کہ مہرگم
لہ لا گرنگ نیہ... بہکو تا سہر ئہسقان ئوہم لہ لا گرنگ کہ ہیچ
شتہکی نادادپہروہرانہ و ناپیرز بہ ئہنجام نہگہیہنم... ئو حوکم تہ
بہو ہموو ہہزہیہو من ناترسہنہت تا وکو شتہکی نادادپہروہرانہ
بکم... بہسادہی یی مہوہم گرت."
_ ئہفہا توون، پہزش.

دہسپہکی ہر ژہ-بہ-ژہک زیانمان، ویزدانمان وا ئارزوو دہکات
کہ بہہمنی بدوہت و زہربہی جارکانش ئو پہیامانہی دہینہرہت
ناہونن. بہہام ئہم بہ سوودی ئو کسدا دہشکہتہو ک دہیہوہت
بہیار بدات لہوہی ئایہ گوہایہنہ بوون بوو تہ ہہہژاردہ
دروستہک. ہہروکو ئوہی یونگ ئامازہی پہدات، لہ کاتہکدا
زہرک لہ دیلہما مہیہکانی ژیان تہنہا چرپہیک لہ ویزدانہو
بہدہست دہہنن، لہ ہندک کاتیش ہن کہ ویزدان بہوونی و بہ
بہندی دہتہ گہ، تہنانت وا دہردکہوہت ک دہنگی خودا بہت یان
ہہروکو یونگ لہ 'شارستانہت لہ گہاندہا' نووسیویہت:

”ل سږرد مان نه کی له م ژینډ خټکی ویزدان به په سټی کی د رونی
 تڼډ گڼ یشتبوون، به کو ئوان به د سټټ وړدان کی خودایان
 د یانینی؛ هر به استی په یف کانی ویزدانیان... به د نگی خدا
 دادنا. ئم به چوونښ ئو مان په شان د دات که به ها و مانا له
 ابردوو و ئستاشدا واب سټی ویزدان... ویزدان... فرمان به مر
 د کات که گوډ ایډی ئو د نگی ناخی به ت ت نانت ئ گډر زیانیشی
 په بگ ی نه ت.”

— کا یونگ، شارستانیت له گڼ اندا.

گډر ویزدان فرمانمان په بکات له گوډ ایډی یکردنی یاسا
 ناداد په روږ کان بو سټین و گډر هر کات که گوډ ایډی بووین که چی
 توشی ه سټکردن به قز و تاوان هاتین، ئوا وو به وو
 ه بزارد ی کی قورس د بیند و: یان گوډ ایډی ویزدانمان د بین و
 یاخی د بین، یان گوډ ایډی سټ مکاران د بین و ناپاکی به رامبه به
 خ مان د کین. ئو ژن و پیاوانی که ناخیان به د ت گډر دز به
 په یدا بوونی سټم، ئ گډری زږ و کو یاخی و به ره سټکار ه نگو به
 په شو بنډن و ئم ئو کات ی که لری هاو به شی ویزدان په رش و
 به او د به ت و به ناو که م گادا و ئ گډری هاتن کای
 گوډ ایډی بوونی سفیلان به رز د به ت و. سږر تا بانگی ویزدان
 له لاین ژمار ی کی که م و و مام د در ت و، ولی ئم که میند ی
 د بند نمون به ئوانی دیک. ئ گډری ئو ی ژمار ی کی په ویست له
 خ کی دواى ئ مان به کون و به ردی بناغ ی بزووتن و ی کی
 گوډ ایډی بوونی شارستانیان دابنډن د که و ت سږر ئو ی تا چند
 خ کی تام زر ی نازادین به راورد به و ی تا چند سایک له ژیان له
 گډی ترس، ق و ش ژان و که چنراوی د سټی سټ مکاران
 د سټ م کراون. هر چ نک به ت، ئ گډر له و که م گای ی تیدا د ژین،
 سټم به ت و له د رگا بدات، ئینجا ویزدانمان فرمان د ربکات له و ی
 بو سټین له و ی سږر بلا قننن به تاوانی گوډ ایډی بوون ئوا په ویست
 ئم وت ی ی ‘هنری د یف تږ’ له بهر چاو بگرین:
 ”گوډ ایډی بوون بناغ دروست ک ی نازادی. گوډ ایډی کان
 که یلن.”

— هنری د یف تږ، گوډ ایډی بوونی شارستانیان.

وړ گڼانی: سیف ر محم د، کام ناراز

" ئۆزموونم لۆگۆ شاعیر بۆ مۆعریفه کانی کورد: ئالان شۆرکه، بۆ نموونه " ... کام ئاراز

ئاستای وێژیه کوردی:

وا بزانم کاتی مردنی خودای هه نراوه ئه پێچه گۆل له مان نزیك به تۆوه
به ئه ندازه ی تا ئه مویه ک. له سه ره هه مان ترادسیه ی نیچه، په م وایه
به م نزیکانه بیرمه ندهک په یدا ده بهت که به: ئه پێچه مردوو، و
ئه مه کوشتمان. کوردیش خاسیه تهکی سه یری هه یه تا کار له کار
نه ترازهت، له پای ئاره شه کانه دا ته قه ی سه ری دهت. کاته کیش تیر له
که وان ده رده چته و ده په که ته، ئینجا ده ست ده کات به نوزه نوزه و
ئه نده که شتن. هه به ته ئه م ئاره وای شه یره به ته نها کوردی
نه گرت ته و، بگره زه رینه ی زه ری ئه و هه نراوانه شی له ئه ستاییدا به
زمانی ئینگلیزی ده نووسه ر به به هاترین و نزمترین ئاستی وێژه بیان
هه یه و ساته که دوا ی خوه نده و بیان له یاد ده که رهن. زه رینه ی زه ری
هه نراوه نو په یه کان له به فیه دانی مه ره که ب و په یه زیاتر نین، تاکه
سو ده که هه یان بهت، بریتیه له به کاره هه نانی په یه کان به گو به به ته
و پا قه.

هه یه که له و هه یانه ی که به م به ته تاریکه گه شتووین په موایه ئه و به یه
که مه ره قی په ست-مه دهرنه تاکه که حه زی له بیرکردنه و نییه، به یه چی
به زمانیدا گا گه که بکات نایگه به نده ته و، و ده نووسته. خوه نده ریش
له م که ساستر که له ژیا نیدا تامی ده که هه نراوه ی جوانی وێژه به نده
نه کردوو، به ده قه که سه رسام ده بهت. به کورته یه که ی هاوکه شه که
ئه مه یه، نوو سه ره که ی نابیره کار ده ی خوه نده ره که ی نابیره کار خه شه ده کات
به وای ده قه که ی په شه که شکردوو، خوه نده ریش ده به ته هه واداری و وه می
مه زنی به نوو سه ره ده به خه شهت. په یوه نده نه وان به شه که ی زه ره له
نوو سه ره ران و خوه نده رانیان له م سه رده مه ی ئه ستا زه ره له بیر که ی
هاوگوزه رانی ده چته له زانستی بایه له ژیا. سیمبه سهس یاخود به زمانی

كوردی هاوگوز رانی بریتییه له کارله ککردنی دوو جهری جیاوازی زیندووهر به سوودگه یاندن به یه کدی تاووه کو له ژیاندا بهمننهوه، ههر بهیه شه پهوه ندی نهوان به شه کی زهری نووسه رانی کورد و خوهنهره کانیان وه کو پهوه ندی نهوان دار و چه شه کی کهوه وه به ناوی (مایکه ایزایه).

ههر ئهم به کارنه ههنا نهی ژیرییه، له گه لهریه کانی هونه ردا مه زه که ده بینین به ته په که وه به دیواردا چه سه نهراوه و نه رخه که ی خه یا ییه، ههر ئهم وای کردووه که هه نهراوه به نه ندازه ی هه واه که شه سووک به که ته تاووه کو که به وه هه ی به ته و دوانه نه کسیدی کار به نه بداته وه، وه که له وه ی هه نه ر ده به ته دار به ته و چی پیسی هه یه له هه وادا به کاته نه کسجین. به هه رجه، ههر ئهم له کار که وته یه ژیراندنی مره فی ئهم سه رده مه یه که به ناو هه موو کایه کانی دیکه دا سه چووه ژوانه ی: میوزیک، وه نه که شه، سینمه، ماننوو سین، هته. ته نه نه ته له اپیشه که مه سه که اپهر په یدابوون که لیریکی اپه کانیان هیه نه رخه کی هونه ری نییه و له نه زاردانی مه ژووی جوانی اپه هیه دیکه نییه. وه له به گومان له گه نه نه وه ی ئهم خه وشیا نه شه هه نه، چه ندان که سانی به نه له بهواره کانیاندا هه وه ی نه وه ده نه نه ئهم مره فی په سه ته مه ده نه زمه یه نهاسا یانه به هه شه خه یاندا به نه نه وه و مولوله کانی خوه نیان وه گه به به نه وه تاووه کو خوه نه به گاته وه مه شه. له به رامبه ر مه زه به ته په چه سه واه که ی ماوریزه کاته نه لان، بانکسی هونه ر مه ندی سه ره شه قامی شه سه شه هه یه، به رامبه ر لیل زان که له اپدا وه کو مندا که که یه ته، نه مه نه مه و قینی باز و ئیمه ته ته ته کنیک هه نه، له به رامبه ر هه نه ران وه پی که وه هه نه ره خرا په کانی ئینستگرام، لانگ لیا ف و هه سین هه نه.

شه که دیکه که ته بینیم کردووه بریتییه له ته قینی نووسه ره نو یه کانی کورد له هه مبه ر سه خنه ی نه ده یه، نه خر نه مه هه مایه به به کارنه خسته نه نه وه، وه نه وه هه مه ی له ته سه که مه یه ته یه کانه دا به یان درووست بووه، نه خر به نه ی ده قه کی وه نه یی به لایک و سه ب نییه. هه رچه نه که به ته، مره ف ده به ته په شه هه مووان خه سه خنه وان به ته و ترسی خه ی به شه نه له سه خنه، له به ر نه وه ی سه خنه درووسته کارانه یه، به مملانه ژیان واته یه کی نییه و په شه وته نه یه ته نهراوه. نووسه ر و هه نه ره نو یه کانی کورد له ده سه ته خه یه تر شه که دیکه یان له لا په سه نه نییه، نه خر نه مه زیان ده گه یه نه ته به وه نه ی کوردی. ته بنوا سه گو سه که شه ناکات گه ر خه ر و باو به ران په که وه کاریگه ری نه خه نه سه ری، جا زه ره که له مه نووسه ره نو یانه په ژمورده نه وه که له وه ی گو یه گه شاو به نه،

بـيـ گـر ئاـمادـ نـبـيـت گوـ لـ خـنـكان بـگـريـت كـ هاوـكارـيـت دـكـانـ
بـيـت بـ باـشـتر ئـوا هـردـم لـ شاـنشـيـنـي وـهـمـدا تـراـتـنـت دـبـتـ.

نووسـرـ نوـيـدـكان دـترـسـن لـوـيـ خـنـكان بـاو بـكرـنـو و بـخـرـنـ
بـر باـس، دـياـنـو هـردـم لـ پـشـت مـسـنـجـر و پـردـكانـو خـنـكان
يـكـلايـي بـكـنـو و جـرـ سوـخـكـي عـشاـيـريـوـژـيـانـ بـكـنـ. گوـمان
لـوـدا نـيـيـ ئـمـ هـوـيـ، چـون تـ پاـئـلـژيـيـكـي كـمـاـيـيـتـي دـنـيـ
ناو وـژـ لـ كاـتيـكـدا دـبوو وـژـ چـارـسـري ئـو دـردـي كـردـبا، ئـاخـر
گـر تـ هـوـيـيـكـي وـژـيـت كـردوـو، بـ بـاوـكـردـنـوـيـ هـوـيـيـكـتـ سوود بـ
دـياـنـي دـيـكـش دـگـيـنـرـت، دـبـت دـخـشـبـيـت بـوـي كـ كـساـنـك هـن
گـرـنـگـي دـدـن بـوـي نووسـريـكـي چـاـكـت لـ دـرـيـچـت، تـناـنـت گـر
خـنـكان رووـخـنـريـش بـن، تـ دـتـوانـيـت بـ نووسـينـكـي جـوانـتر لـ
دـقـ رـخـنـيـكـ ناـپـسـندي خـت دووـپـاـتـبـكـيـتـو، ئـوـكـات تـوانـسـتي
نووسـين و زانـيارـيـت دـبـتـ سـنـگـي مـحـكـ. لـ ساـيـ ١٩٥٧ سـكـينـري
ساـيـكـلـژسـتي بـناوـباـنـگـي ئـمـريـكـي كـتـبـكـي بـاوـكـردـو لـ ژـر ناوـي
'كـردار زارـكـيـكان' لـ بـرامـبـريـدا چـمـسـكـي دژي تـيـرـكانـي ئـو
بوو بـيـ ئـويـش يـفـيـويـكـي بـ كـتـبـكـي نووسـي و دواـتـريـش كـتـبـكـي
دـيـكـي لـ هـماـن ساـدا دژي ئـو بـاوـكـردـو. ئـگـر ئـمـ كـشـمـكـش
بـ نووسـين نـبـوايـ و بـ ئـاشـكـرا، ئـوا زانـسـتي زماـنـواـنـي و
سـيـكـلـژي بـ هـيـچ شـوـيـكـ گـشـي نـدـكـر ياخـود كاـتـكـي زياـتـري
دـخـاـيـانـد تا بـگـيـن بـوـي ئـسـتا بـدـسـتماـن هـناوـ لـو بـوارانـدا.

خـنـي ئـدـبـي چـيـ؟

خـنـي ئـدـبـي: بـريـتيـيـ لـ توـژـيـنـو، هـسـنـگانـدن و شـلـفـ كـردـنـي
دـقـي وـيژـيـي و خـسـتـنـ بـرباسـي تـما و ماـناـكانـي بـرهـمـكـي ئـدـبـي.
خـنـي ئـدـبـي دـكـرـت لـ شـوـي و تـارـكـدا بـتـ ياـنـيـش كـتـبـ.
دـتـوانـين بـيـن لـو كاـتـوـي وـژـ هـبوو خـنـي ئـدـبـيـش لـ
پاـيـدا بوونـي هـبوو، هـر يـكـيـان ووي لايـكـي دراوـكـن. خـنـ و
باسـكانـي سـبارـت بـ كاـيـكانـي وـژـ دـگـنـو بـ سـردـمـكـي لـ
مـژـيـنـ. ئـسـتـ پـتـووكـي "هـونـري هـنـراوـ poetics"ـي
نووسـيو كـ پـتـووكـكـ لـمـمـ تـيـريـي وـژـ، لـ بـرانـبـريـشـيـدا
ئـفـا توون بـگـز شـعـريـتـدا چـتـو. بـهـرحـا سـنووري نـوان خـنـي
ئـدـبـي و تـيـري ئـدـبـ وونـنـ و مـشـتـومـ هـيـ لـوـي جـودان ياـنـيـش
هاوشـانـن.

ئـگـر خـنـ نـبـت ئـوا پـشـكـوتـنـي ئـدـبـي ناـيـتـ كاـيـو. خـنـ چـ
درووستـكـر بـت ياخـود لـناوـبـر سوودـي خـي هـي، بـگـومان پـويـسـتـ

مړۍ فاکان ځنډی ئه کادیمی و دوور له میزاجی تایید تی خیان بگرن
و له ناتوانیت چاوه وانی نه و نه بیت که ځنډی له ناوبه ر و
له که دارک ریش ده گیردرت، هرچه نه که بهت نووسری باش له نیوان
د دان کانی هم ځنان د توانیت درچه بد زیت و و نه بهت پارو،
و م عریفی بهم ځنان ده وو م ندر بکات، نووسر ده بهت گو له
هر موو ځنډیک بگریت، مرج نیی ه موو ځنډیک کش له جلی
خیدا به، نووسر مرج نیی ه موو ځنډیک کی له لا په س ند بهت،
بهام په س ند نه بوونی ځنډیک واتای نه و نیی نووسر ه بشاخت
و وه کوو مندا مینگه مینگ بکات، به کوو نووسر ده توانیت به
ئه گیوم نتي جوانتر و باشت، ئه گیوم نتي کانی ځنډیکر کان
بشکه ندي، یا خود به رچاو وونی زیاتر بدات د رباری به ره مه مک ی گره
ه ته تکه یشتنه که ه بو.

بـگـوـمـان چـوـنـه بـرـدـی دـقـقـک بـه تـواوـی دـکـو و تـه سـر خـو نـه ر، و ا تـه جـوانـی سـه بـز کـتـیـف و تـه حـز ت بـه قـاو یـه لـه مـن حـز بـه چـای سـه و ز دـکـم، جـوانـی و چـه ژ دـکـو و نـه سـر تـاکـه کـان، بـه مـام لـه گـه هـه ئـه مـانـه شـدا نـا تـوـانـیـن ئـه و هـه تـبـکـه یـنـه و هـه کـه مـه مـه کـه کـاری و هـه ژ یـی و هـو نـه ر ی لـه هـه نـدـکـی دـیـکـه بـا شـتـرن، ئـه و هـه ئـه ر کـی هـه خـنـه گـر هـه لـه هـا تـو و کـانـه بـه گـو و ر ی ئـه ز مـو و نـیـان لـه گـه هـه ز ر یـا یـک لـه دـقـق هـه ئـه دـبـیـه کـان هـه سـه نـگـانـد ن بـکـن بـه ئـه و ی بـز انـه ت لـه دـقـق کـان کـا مـانـه بـا شـن و کـا مـانـه ش بـا ش نـیـن، و هـه لـه بـر چ هـه کـار ک یـان هـه گـه لـه ک مـه ر ی بـه ر هـه مـی بـا ش لـه مـه ر ی بـه ر هـه مـی خـرا پ جـیا دـکـر تـه و هـه بـه مـی تـه د ی جـیا وـاز جـیا وـاز دـتـوـانـیـن شـیـکـاری بـکـه یـن بـه دـقـق و هـه ژ یـه کـان، چـه نـدـان قـو تـا بـخـانـه و مـه تـه د ی هـه مـه چـه شـن هـه یـه بـه ئـه و ی لـه ر گـه یـانـه و هـه پـر سـیـار و مـشـتـو مـه لـه سـر بـه ر هـه مـه کـی ئـه دـبـی بـه جـو و نـیـن لـه وـانـه: تـیـه ر ی ئـه کـه تـا پـه کـان، دـه ر و و نـشـیـکـاری، مـه لـا گـیـری، پـه سـتـکـه یـه نـیـا یـز م، هـتـد.

مـرج نییہ بـہ قـووت و قـووتی یـک تـاکہ رـگہ بـکار بـہ نیت و واکو
پـشاک بیکہ یـتہ بـر دہ قہ کی نـدہ بی. ہر بـہ و ہنہ مانی و ہنہ
نـمـریکی "گاتسبی مـزن" ی ف. سکت فیتزجرالڈ، مـحاکہ تہ واوی
مـمانہ کہ تہا لہ ووانگہ یکی فہمنستی و یاخود ئابووری پست-
کہ یہ نیا ستی و لہ ی بوانین، دہ توانیت بہ تہ کہہ کردنی نـم
شیکاریدہ و ہنہ ییہ جیاوازانہ و دواتریش باسی تہ کنیک و
ہماگہ رییہ کان دہ توانین خو ہندن و یکی مـخندہ گرانہ مان بہ تہ واوی
مـمانہ کہ ہہ ہت. بہ کورتی جگہ لہ و ی مـہندہ کی فہمنستی زانہ لہ
مـمانہ کہ مـرج نییہ ہرچ تہ کستہ کی باس لہ فہمنستیم نہ کات و دہری
ہنہ یں لہ ہا و ہنہ ی خو ہندن و مـخندہ ییہ کہ مان، بانیش مـرج نییہ یکی

لایځنی مـټرووی فـمنستی تـدا بـرـتـ ټـر هـلسـنگـاندن، بـ نمـونـ دـ توانـرت اـځـی سـایـکـلـټـیا نـی فـمنستی بـ بـکـرتـ.

زمانی شعری و زمانی ئاسایی:

زمانی ټـټـانـ جودایـ لـ زمانی هـنـراوـ و هـردووکیشیان جیاوازن لـو زمانی کـ پـخشانـ وټـیـ یاخود پـخشانـ ناوټـیـ پـ دـنووسـرتـ، ناشتوانین بـټـین زمانی شعر پاشکـ یا نیش سـر بـ زمانی ستانداردـ، بـټـکو هـردووکیان دوو فـټـمی جودان لـ یـکـتر، زمانی شعری ټـزمان و لـکسیکـن و زمانـوانی تایبـت بـخـی هـیـ، لـ هـمووی بـرچاوتر ئـوـیـ ئـرکی ئـم دوو فـټـم بـ مـبـستی جیاواز بـکاردـهـنـرنـ.

ئاخر درووست نییـ بـ هـمووان بـټـین هـنـر ئـگـر هـلـکی جیاکـرـوـ بوونی نـبووایـ لـ نـوان زمانی هـنـینـوـی هـنـراوـ و ئـو زمانی کـ لـ ټـیانی ټـټانـماندا بـردـوام قسـی پـدـکـین، زمانی ئاسایی زمانـکی سادـیـ، و لـ کـمـټـگادا بـکاردـهـنـرت بـ گـیانـدنی نامـیـکـ، قسـکـران تا پـیان دـکـرت دـیانـوـت وون بدوـن لـ خـمی گـیانـدنی مـبـستـکـیان بـیـشـ زمانی کـ خـیـیـ لـ فـټـمی تایبـت و کـرـستـ ټـوانـبـټـیـکان، هـرچی زمانی شعریـ، زمانـکـ تـکـ بـ مـتـافر و کـرـستـ ئـدـبیـکانی دیکـ و بـ گوـرـی کـنـتـکـست و نووسـر سینتاکس یاری پـدـکـرت و هاوشـوـی ټـزمان و سینتاکسی زمانی ټـټانـ نییـ.

خاټـکی دیکـ لـ دیسکـرسی شعری بریتیـ لـ فـټـم، هـنـر نوـیـکانی ئـستای کورد یاخود بـزـرـخـکـردوـ هـنـر کوردـکانی وټـیـ ئـستایی کوردی قـز لـ فـټـم دـکـنـوـ، نازانم ئـم بـ وایـ، لـوانـیـ بـهـیـ ئـوـوـ بـت کـ وا تـبـگـن شیعری نوـگـری بـ واتای کاولکردنی هـموو جـر فـټـم و کـرـستـیـکی هـنـراوـ دـت، ئـمـش دـگـټـټـوـ بـ تـنـگـیشـتـیان لـ شیعـر، بـهـرحاـ، فـټـم لـ وشـی لاتینی فـټـماوـ هاووـ، کـ مانای جوانی دـگـیـنـتـ، تـ، سـ، ئیلیـتی هـنـر و فـیـلـسوفی ئـمـریکی دـټـتـ: ”هیچ بـستـیـک ئازاد نییـ، بـ کـسـک کـ دـیـوـت کارـکی باش بکات،” سـایـکـلـټـی تاکی کورد وـهـایـ کـ تـنـها لـ ناو بـوانـت و ناواخن فـرامـش بکات، ئاخر دـستـواژـی ’شعری ئازاد‘ واتای ئـوـ نییـ هیچ جـر فـټـمـک نابـت بوونی هـبـت، لادانی هـموو جـر فـټـمـک بـ واتای خـبوون و ئازادی و نوـگـری نایـت، با تاقیکردنـوـیـکی هـزی بـکـین: خودی زمان بـ تـواوی دابما لـ هـموو سـا و یاسایـک، ئـوـی دـمـنـتـوـ لـ گـټـلاوژ زیاتر نییـ.

[illegible]

منیش ئا ۋودت

بوون و نـ بونت دـ مكوژـ! .

٢_ ئالان شىركى

[illegible]

ھەرچەندە لى شەردا ئاسايىدە ئۆگەر ھەنەر يارى بە خاھىدى بىكەت،
 زمانى شەرى بە دووى ھىچ ياسايدەكى زمانى ئۆزانە ناكەت خاھىدى نەدىش
 لىم بەدەر نەيدە، بىھام بە جەرك بەكار دەھەنرەن كە مەبەستەك و
 جوانىدەكى زىاتەر بە ھەنراۋەكە بەخشەت، بىھام لىم دەقەدا تەنھا
 ھەمەيدە بە نەزانى و كەم تەوانايدە و بە مەعرىفەيدە ھەنەر.

وَابْعَثْ مُوَسَّىٰ وَهَارُونَ

چند روزی که می‌پوشید؛

قا فہم کی ،

ہم کی کوتاہیوں اور تباہیوں سے بچنا چاہیے۔

پرسیا ریان،

لایق ناهنډکانی بېتاقۍ تی کړو.

ك ل ج ه و ،

د چټک وړا تې څو شېبې خټې؟

ياسار يڪا نى بٽا ڦڻي،

ها وى قا ف ك ن !

منیش،

خام کرد و لگ قا ف ی م ر گ د م .

بـ ر و و ا تی خـ ش بـ ختی،

بم زوان!

ـ ئالان شکرک

ئالان لم دقدا چند وشایی کی ئتک کردوو لوان: بم زوان
وشایی کی بم مانای و بم مزوان درووست. هرچانک بت، ئووی
دموت سرنجی بزم سار ئووی ئم ل پخشانک زیاتر نیی
کچی وکو هراو مامووی لگ کردوو! چندان جار کرسستی
line break ی کارهناو واتا ههههه کی بم ههههه کی دیکه شکاندوو
بم هیچ هیک تنها ل بر ئووی ویستوی تی وکو تکستی کی
هراو نیشانی بدات، ول ل ئم شاعر نیی، میعر، ماوی کی زار
نابت بم ئم ههههه رانی وها د نووسن، ک بم هیچ هیک و بم
ههههه کیان ل ههههه کوو باز ددنه ههههه کی دیکه تنها ل پناوی
ئووی دی خیان خش بکن هراو د نووسن، نووسیووم:

کا تک شعر د نووسی

با ئو و نه ب

تنها قسه کانت ل

ههههه کوو بم

ههههه کی دیکه پرتواو

بکیت و

ناویشی ل بنی هراو

ـ س و ص.

ئم تنگ ژویی خراب نووسی تنها کوردی نه گرتتوو، ههههه
نوییدکانی ئستا زیاتر بازرگان و ما کتارن و بههههه کانیان
کا د ککن وک ل ووی ل پناوی و ژدا بنووسن. تنانانت ل و ژوی
ئینگلیزی نویش ههههه کانی ئینستاگرام خراپترین د قی و ژ پشک
د ککن، ل داخه کم ههههه کانی کورد بهمان سراسمن و دیانوت
لاسای ئمان بکنوو.

ئو ههههه رانی نازاننت بنووست، و نازاننت بچی د نووست:
بشکی بهرچاو ل ههههه ران نوییدکان هیچ ئاست کی م عریفیان نیی ل
هیچ بوارک به تایید تی بوار کخی خیان. لوان ی ناو کانی
ئ پینر و ورس رس ل دست واژی ئ بر ک دابرا و افتح یا سم
سم زیاتر نه بن بیان، هشتا فری ئو و نه بوون خن قبو بکن،
ل دم کدا د ژین و مامی ئم شاعیر بم م عریفان بریتی ل
سوکای تیکردن ب کستی و نزم نیشاندانی توانای رخنه گر. نمونای
ئم شاعیر نویان ل ناو کورد زار زرن، ل لای من

بمـ عریفـ ترینیان و ئـوی ترسوکاییـک هیوای تیا نییـ ئـژک لـ
ئـژان ببـتـ نووسـر و هـنـر (ئالان شرکـ) یـ.

لـ یـکـک لـ گرووپـ مـعرفییـکاندا ئـم ئـخندـیم لـ پـستـکی کرد
بوو لـ ما پـیـی فـیسبووک:
کاتـک لایک و سـب بوونـ پـوانـ بـ دـقی ئـدـبی، ئـو و ئـو وختـیـ
کـ ما ئـاوایی لـ جوانی بکـین.
ئالان شرکـ لـ نووسینی ئـم دـقـدا:

کـرـنا هاوشـوی شـیتـنـ
لـ مـزاندا بـسترا بـوـ
لـ جـژندا کارا دـبـتـوـ
وـزارـتی ئـوقاف

لای وایـ ساتیرنووسـکـ بـ ئـندازـی سـرفـانتسی خاـوی شاکاری
دـنکیختـ، لـ نازانـ کـ خودی دـقـکـی گـتـجاـانـیـ نـک سـرفـانتس
بـت و وـکوو هـنگ هـنگوین بـرهـم بهـندـت، هـبـتـ ئـم دـقـ
دـنکیختـیی ئـو دـردـخات نـک توانای ساتیری ئـو. ئـخر کوـی
دـقـکـ هـنـراوـیـ یاخود ساتیرکـ هزر بجوـندـت، چی پـشکـش
کردووـ؟ سـدان دـقی وـهای بـ سوود بـرهـم دـت، هـر بـ نموونـ:

تـمپی سپی کـشکی سپی
فـرمانی دا بـ پـمپـیـ
ئـران تویت باران بکـن
پنتاگـن

ئـم ئـخندـیم دـربارـی ئـم دـقـ بـ ئاستـی کـ لـ یـکـک لـ
گرووپـکاندا بـاو کرد بـو، لـ باتی ئـوی بـت بـ گفتوگـ و
ئـگیومـنتی ئـکادیمی وـلامی من بداتـو، زـر بـرگریکارانـ
دـدوا، پـی گوتم کـ ئـو دـقـی ئـو بـ مـبـستی ئـدـبی نـینووسیوـ
بـیـشـ ناوی خـی لـگـ دـقـکـدا دانـناوـ لـ کـتایی، ئـرـ
خوـندـری بـبـز لـم پـلـیـ تـدـگـن!!

هـرچـنـک بـت، بـم وونکردـو ئـگـر بـ مـبـستی وـژـیی
نـینووسیوـ، بـچی پـویست بـو دـکات هـلـکان وا تـکبشکـنیت و
line break بـکاربهـنیت، ئـگـر مـبـستت پـدانی فـمـکی شعری
نـبوو بـت، لـ باتی وـامدانـوی ئـم کاونتـر-ئـگیومـنتـ
'شاعیر' دـست دـبات بـ بابـتـ کـسـتیـکان و باس لـو دـکات کـ
من پیشتر ئـخندـم لـ هاوچـشـکی گرتووـ و ئـو تـها ئـخندـ لـ

کسانی شارزا پسند دکات، وک بلی خلی دناودنی نالی و
شیکسیر!

بهرحا ویستم پیشیاری کرسکی زانکی یی یی به بکم ک نووسر
و شارزای بهناوبانگی بواری وژ پففیسر (په ه. فرای) ل
زانکی یی پیشکشی کردوو سبارت به خنلی ئدبی و تیاری
وژ، ل ل ومامی بهم بریتی بوو ل "دیریا بهدمی سگ پیس
نابت" و "خت پویستت به کرسک"، ت خن ل هموو کس
دگریت، ئم ل زمانی فلسفدا پی دیگوترت دروون نخش.
سرتا دروون نخشی، دروون نخش به کس بهکاردت. دواتریش
ئم 'هنر' نازان جیاکاری بکات ل نوان فلسف و
سایکلژیا، تنها دستانواژکانی دروون نخش و فلسف هاتوون
به گویدا و به بیر لکردنوو به زمانیدا ددردپن.

ئالان شرک هیچ دبارری ساتیر نازانت، کچی دیگوت دقک
وک ساتیرک نووسیو دژی حوکمت، ئاخر زرسیر ل ساتیر
تندگیت و بینووسیت! ئم به خلی گاتتجایی. چند مانگک
لم و پیش خنم ل هاوچشنکی (پرویز هوما) گرت ک ئویش
هنرکی خراپ ل کم ترووسکایی کی تدا دبینم ک ل
داها توودا بتوانت شتک به شتک بکات. پرویز هوما کارکتاریکی
شعری هی به ناوی 'یاسمین' ئم کارکتار ل کمم شعی ناست
نرمی وژ پیدا ددکوت، دقکانی هندن ناست نرم، دخیکی
تراژیک میدیا ل ناخی تاکی کورد درووست دکن، ئمان کممکن
ل دقکانی ک کارکتاری یاسمینی تدا بهکار هوناون:

ل مژووی مندا،

یاسمین باوژی ئاشتی جنگکان و
ک تایی به جنگی جیهانی یکم و دووم هنا.
هر ئو بوو بیردژی ژیی کشف کرد.

**

ل مژووی مندا،

یاسمین زوحاکی کوشتوو و
هر ئویش ئمریکای دزیو!

**

یاسمین هموو ئو شتانی،
ک ئم پمانوای نی!

**

گځر ياسمين نه بوايې،
کس گوټی نه د ناسی و
کس نه ید زانی چار نووسی نه ور سکان به چی د گات.

نم د قان نه به شو یکه ئاست نرمن که ت نانت ناتوانیت
ه یانېس ننگ نیت! ئاخر ه س نگانن به ت کست که د کر ت که ن گځر
هر هیچ نه به که ماک مانا و جوانی کی له بچ ت نانت ن گځر
د پ ی کیش به ت. به رحا، ساتیر شعر کم نووسی له ژیر ناوی
'ياسميننام' که تیدا ل س هر مان ستایلی پ رو ل هوما
کار کت ری ياسمينم به کاره نا بوو، به ناهی خستنه سر ن و ی
نم د قان ی نم هیچ بای خ کی و ژ یان نیی و پوچن و س دان
د قی به واتای هاوشو د نه به ره م، نم ی خوار و ه نراو که
بوو:

"ياسميننام"

(۱)

چراکان عاجزن و داناگیرس، له بهر نه و ی ياسمين سوت م نی
نه ماو

(۲)

د ر ج م نه ه نا له وزاری چونک ياسمين مو ا قیب نه بوو

(۳)

له تاو شانازیکرد به ياسمين افتح یا سم سم ن که م به افتح یا
ياسمين

(۴)

ژیان تامی نه ماو چونک ياسمين چشت له نانت چیتر

(۵)

ياسمين چ نی؟ و نامی نه دای و به ی زمانه وانی د خو نم

(۶)

س یری تیفی ناکم چیتر، چونک ن و درامای ی ياسمين به د ی بوو
گشت ن ق ق ی که تایی به نام به ن ق ق ی هاوس رگیرمان درامای ن م
دست پد کات.

ت نانت نه و ی ژ ی زیر کی که ی له خوار ئاستی ئاساییش و به
پ ی د بات که نم د ق ساتیر و و ژ ی کی گ ت جا ی و توانج به
د رخستنی که مای سیی کانی نووس ری ناوبراو. و له ئالان شر که به
نه و ی هیچ ت گ یشتن کی ه به ت د یویست به هر نرخ که بوو به ت خن
بگرت له م و نم گفتوگ ی و ویدا له ژر پ ست که:

ئالان شەركە: ئۇو لىكەيەو ياسەمىن بىتە موەكى تە
من: وا تەگەيشتووى لى پەستەكە كە كەردوومە بى موەكى خەم؟
ئالان شەركە: كەرسەتە يان ناوەك بىكار ھەنا لى شىعەردا دىبەتە
موەكى تە

من: ئەزىزەكەم تە ئەزانى ئەدەبى باھەي ساتىر چىيە؟
ئالان شەركە: بەبە دەزانىن
من: ئەگەر بىزانىيە ئەم پەرسىيەت نەدەكەرد، چۈنكە ئەمە بى ئاشكەرا
دىارەكە پارچەيەكە لى ساتىر، وە ساتىر نە موەكى تە نە موەكى ئەو
كەسە نىيەكە باسە دەكەيت، ئەز و سەاو.
ئالان شەركە: پەويست ناكەت ەوون كەرنەو بىتە بىكەملەسەر حسەبى كەس
خەتەمەكە بىناو ئەزىزم

من: ئەخەكەت پارچەيەكە لى ھەبەي لىژىكى، گەر ناتوانى ئەخەكە لى
ساتىرەكەم بەگەرى، باسە ناوبەنگە مەكە، لەلەيە من ناوبەنگە پەلەكى
قەب ناھەنەت، وە دىكتەتەرى لى تەش قەبەنەكەم ئەنەنەم بەكە چى
بەنووسەم يان نە نووسەم.

ئالان شەركە: ئەتوانى بى زەمانەكى شىرىن تەرسە بەكەي نەكە ھەنەدە
فەلسەفەنەتە ئەتوانى داھەنەن بەكەي نەكە ساتىرەكەو يان تەنەزەكەو
بىناوەكى دۇبارەو بەلكەنە

من: ئەزىزم تە لى سەرەتاو ھەتەي بى نەزانەنە دەتەو ئەخەكە بەگەرى،
تەم خەستەتە سەر چاوم، ھىچە تەندەم پەنەوتەويت، بەبەم گەر تە كەمە
بەقەد تەزقەكەش بەزانى شەرى پارەدى و ساتىر چىيە يەكەمىن
كەمەنتە نە دەكەرد، دىارەق لى دەيەن چى بەو شەوەيە لىگەمە
دەدوۋەم دەنا مە ھەچ قەكەم بەرامبەر بى تە نىيەم ئەخەكەي
درووستەكرانە و دروستەشم قەبە. بەبەم ئەخەكەي بى ئامەنجى وەكو
ئەتەوتە خەتە بىناوبەنگە بەكەي يان ئەو موەكى نازانەم كە يە ئەمە
ھەر ئەخەكە نەن، ئەز و سەاو.

ئالان: يەكەم جەرمە دەتە بىنەم و كەمەنتەشتە بى دەكەم ئەتەرىقە چىم
لەتە بەباشە چاوەكەم مە ھىچ نازانەم و تە فەلەسەفە باشە ئەزىزم،
سەرچاوەم

من: ئەوۋەي تە پەي دەدوۋەيتە زەمانەكى ژىرانە نىيە. ھىوام
خەشەختەتە، كەتەكى خەش.

پەش ئەوۋەي شىكەرىيەكە بى ئەم گەتەگەيەنە نەوانەمان بەكەم لى كەمەنتە
مەپەيە فەيسەووكەدا كە تەيدا ئالان شەركە وەكوو خەنە بى خەنەي
پەپلىكەنەيەكە تەيدا بەر دەبەتەو، دەمەوتە سەرنج بەمە سەر ئەوۋەي
كە ئالان شەركە بى ھىچ شەوۋەيەكە ئەخەكە قەبە ناكەت تەنەنەت ئەم
پەسەنە نەكەرنەي ئەخەكە بى ھەوچەشەكەي(پەروەز ھوما) شەش دەكەت،

ئەم ھاۋى فېسبووك نىن بىلەم بىستىنى ئۆلۈى ئۆخنى لى پىرونىز
 ھوما گىراۋى لى كەمەنتەكاندا خى لى من قووت كىردىۋى، ئۆلۈى
 سىر ئۆلۈى لى مەۋىدا چاۋپەكەوتەكى لىگەدا كراۋى لى
 ئىنامەيك كە تەيدا باسى بارودەخى گەنجان دىكات و ئۆخنى لى
 ھوكومەت دىگرەت، ئاخىر گەلە دىمەنەكى كەمىدىيە، تە ھىچ ئۆخنىيەكتە
 قىۋە نىيە و نازانىت چەن گەۋگەيكە ئىكادىمىانە بىلەۋى بىلەت
 چەناھى ئۆخنى كەمەلەيەتە دىگرەت؟ پەرچەكردارى بىرامبەر بى
 ئۆخنىكان زەر مەندەلەنەيە و ۈرە دىگرەت و ھەتسىانە مەمەلە دىكات و
 ۈكە دىكتەتەرەك ھەدەچەت لى ئاست ئۆخنى، سا تە ھىچ جىاۋازىيەكتە
 لىگەلە ۈ ھوكەمەتەدا نىيە كە لى چاۋپەكەوتەكە ئۆخنىبارانت
 كىردۈۈ، ئۆلۈى لى ھەمۈۈ سىرترە بىرەتتە لىۋى كە ئەم
 چاۋپەكەوتەنى خى بى شانازىيەۋى ئۆزەك لى دۈۈى ئۆلۈى بىلەۋەتەۋى
 كە پەمەۋتە: تە ئۆخنى دىگرەت كەۋاتە تە دىروۈن نەخەشەت، من تەنەھا
 ئۆخنى لى شارەزاكان قىۋە دىكەم، پەم بىلە كۈردە كە ئۆخنىگرە ھەيە،
 ھەتە.

ئالان شەركە، لى ئەلف تە دۈۈىن پەت لى سەتەر بىخەبەرە دەنا
 نەيدەپرسى 'لى كەيەۋە ياسەمەن بىتە مەۋەكى تە؟' ئۆلۈ نەزىرانە ۋە
 دىزانەت من سەرسام بۈۈم بى دەق و كەرەكتەرى پىرونىز ھوما بىيە
 بىكارە ھەنەۋە، ھەر دىار بۈۈ زەر بى شىرەزەيە ھەژمەرى تەتە
 كەمەلەيەتتەيەكەمە دىزى بۈۈۋە تەۋەكۈۈ لى كەمەنتەكاندا من
 بۈۈۋەنەت قەسە پەبەيم، لى نازانىت مەرفەيە بى مەغرىفە دىستەۋەنەيە
 ئاۋىان لى دىستە و ۈۈۈ دىارە لى نەۋ دىستەندا چىان خەشارداۋە.
 گەرە من دىزى ئەدەبى بامە و سەرسامە ياسەمەن ھوما بامە ئەۋە لى
 ھەنەۋەيكە جۈاندا بىكارەمەھەنە نەكە تەۋەجە لى بىدەم، ئاخىر كەس
 ھەيە تەنەگەتە ئەم سەتەيە " دەرەجەم نەھەنە لى ۈزەرى چۈنەكە
 ياسەمەن مەۋەاقىب نەۋەۋە" لى پە ئەۋەنى دى تەنەھا بى ھەنەنە كەيە
 سەتەنە تراجىكەمەدە نۈۈسراۋە؟

دۈۈترە لى ۈۈۈمەدا پەم دىستە "لەسەرە سەبە كەس خەتە مەكە بى نەۋە"
 ئەم سەتەيە تەۋەۋە پەنەسەيە مەيەپۈۈچە مەغرىفە ئالان دىكات. ئەمە
 پارچەيەكە لى ھەۋەلەيەكە، لى لەۋەكى نەفەمەدە بىدەمە دىگۈترەت:
 "ad hominem attack" كە كەسە دۈۈۋە دىستە دىبەتە بى بىلەتە
 كەسەيەكان ۈكە لىۋە دىستەبەتە بى ئەۋە ئەگەمەنتەيە كە ھەنەۋەتە
 كەيەۋە، مەبەستە ئالان لىمە ھەۋە لەۋەكىيە ئۆلۈى كە ئىستەفەزەم
 بىكاتە و لى بىرامبەرە بىلەتەكە بىكەمە بى بىلەتە كەسە، دىيەۋەتە لى
 كەمەنتە نەشەرەمە بىكاتە، لى نازانىتە كە من دىمەكە دىستەردەرى

ئیگه بووم و بـزیم بـ مرئی وها دتـوو کـ لـ بـ مـعریفـیدا
و کو ئو و حوکمـتی ئـ خـئی لی دـگرت دـیوت مـلـفی شـخصی درووست
بکات بـ ئـ خـنـگر وک لـوی بـت بـ ئـ گیومینتـکی جوانتر چـک بـ
ئـ خـنـگردا دابدات. کاتـک وـامم دایـوو بـ " ئـ خـنـکـت پارچـیـک
لـ هـئی لـژیکی، گـر ناتوانی ئـ خـنـ لـ ساتیرـکـم بگری، باسی
ناوبانگی مـکـ، لـلای من ناوبانگی پولـکی قـبـ ناـهـنـت. و
دیکتاتـری لـ تـش قبوـناکـم ئـنوـنیم بکا چی بنووسم یان نـ
نووسم. " ئـوی کـ مایـی پـکـنـنـکی خـشـکراو بـ تراژیدیا بوو
و لایمـی ئـو بوو " ئـتوانی بـ زمانـکی شیرین تر قـسـ بکـی نـک هـنـد
فـلسـفیـانـتـ ئـتوانی داـهـنـان بکـی نـک ساتـرـکـو و یان تـنـزـکـو
بـ ناوـکی دوبارـوو بلکهـنی. لـرـدا دیسان دـردـکـو و تـوو کـ
ناوبراو هیچ لـ ساتیر نازانـت تـها دـستـواژـکـ بـکار دـهـنـت،
و دواتر من بـ زمانـکی سادی ئـژانـ دـووـم بـام لـ بـر ئـوی
ئاستی مـعریفـی هـنـد کـم (کـ لـ راستیدا گومانم هـیـ جـرـکی
ئـتیزمی هـبـت) وشـکانی: ساتیر، دیکتاتـری، پولی قـبـ و هـئی
لـژیکی بـ وشـی تـکنیکی فـلسـفی لـ قـبـم دـدات! ئـمـ و کوو ئـو
و هـایـ جالجاـکـیک نـزانـت ماـ تـینـکـی درووست بکات.

هـبـتـ ئالان شیرکـ و نووسـرانی هاوشـوی ژـهرن بـ وئـی کوردی،
لـ باتی ئـوی شـئی ئـکادیمیـان و هـزی بکـن شـئی ئـلکترـنی
دـرهـق بـ خوـنـران و ئـ خـنـگرانی دـقـکانیان دـکـن. لـ جیهاندا
هـنـرـکان مرئی زـر تایبـتن و کانیاوی جوانیان لی دـئـژ و وا لـ
مرئـف دـکـن بیربکـنـوو و ئـ خـنـش قبوـ دـکـن، لـ کوردستانیشدا
هـنـرـکان ئـووـندـ شارـزای هاک و کـمپیوتـرن و هـرشـی ئـلیکترـنی
دـکـنـ سـر ئـ خـنـگرـکانیان، بـو ئـنـدازـیـ خـیان پـروـرد
بکردایـ ئـستا هـنـر بوون! بـاستی هـندک جار وا هـست دـکـم کـ
ئـم هـنـرانـی کورد هـراسانکردن و هـبـژاردـ ئـلکترـنیـکان بـ
کـرـستـی وئـی تـبگـن، بـیـ ماوـیک پـشـ ئـستا کـ بیستم
هاوـیـکم لـ بـر گرتنی ئـ خـنـ لـ پـیجـکی هـنـرـکـدا بـکـ کراو
تـها لـ بـر ئـوی ئـنووس ، و خـبـندی بـ است کردـتـوو، ئـم
پارچـ ساتیرـم نووسی:

مامـستای ویژـ: ئـو تـکنیکـانـ چـیـ کـ فـان شاعیر بـکاری هـناو
بـ ئـوی هـنـراوـکانی گوـگری زـر بـ و دـی ئـ خـنـکارانیش
بـرامبـری نـرم بکات؟

قوتابی جیلی نوـ: ئـوانبـژی و بـکارهـنـانی میتافـر و وئـی شعری
و بـکـ کردنی ئـ خـنـگران و باند کردنیان لـ پـیجـکـتا و بـ کر
گرتنی هاکـرـکـ تاوـکووو هاکیان بکات.

دوايین وت:

ههـبـتـهـ من وکو خوښـرک کـش و ځـنـدـی ئـدـبـیم نـکـهـ ناکـم بـه
ژیانی تایبـتی نووسـران، بـیـشـهـ من جـنگ بـرامـبهـر دـقـک بـرپـا
دکـم وـلـلـ دـکـر لـگـهـ نووسـرکـی لـ قاوـخـانـیک بـه خواردنـوـی
قاوـیکـو قسـی خـش بـکـین و نوکتـه بـه یـکـتری بـگـیـنـو، نووسـر
دبـت فـر بـت کـه خوښـندنـوـی دـقـکـی بـه چاوـک کـه چاوـیلکـی
ځـنـدـی لـ چاوـک تـاکـکی ځـنـد و ئـوـی دیکـشی توانـج و ساتـیر،
نـشـهـژ.

کاردانـوـی نووسـر بـرامـبهـر ځـنـد پـشـهـ موو شتـک دـبـت
هاوـیـانـه بـت و نابـت بـه دژيـتـیـکی کـسی بیـینـت، دواي ئـوـی
ئـمـه بـدیـهات، مـرج نیـی نووسـر بـه ځـنـد قایل بـت بـیـه دتوانـت
بـه مـعـریف و توانای لـ کاوـنـتـر- ئا گـیـومـنـتـهـکانی بـه لـها توویا نـه
وـهـامـی ځـنـد گـر بـداتـوـه نـک بـه بازای و مندا- ئاسایا نـه. ئـگـریش
بـی دـرکـوت ځـنـد کان کـه جـی خـیـاندان، دـبـت سوپاسـگوزاری
ځـنـد گـر بـت و بـه نووسـینـهـکانیدا بـچـتـو.

خودی خـم کـه ځـنـد دـگـرم لـ کـسـک مـهـبـستم شکانـدنـی خاـوـنی دـق
نیـی بـهـکو مـهـبـستم دـقـک بـپاـوم و خـوشیـهـکانی لـ بـچـم.
وـلـل گـر ځـنـد لـگـیراو پـرچـکـردارکـی نا هـمووار و خـکـردنـه بـزمی
هـبوو و هـیـهـز و ئـکـادیمیا بـهـزـنـتـهـ ئـوا ساتیرم لـ دژي تیژتر
دبـت و چاوـی پـنووسـکـمی لـ سوورتر دکـمـو، هـبـتـهـ واتای
ئـو نیـی لـ گـفـتـوگـی ئـکـادیمی بـچـتـهـ دـر، کـس نابـت هـیـی
بابـتیانـه بـهـزـنـتـهـ. کاتـک "ئـرستـهـفانیس" شانـهـگـریـی کـمیديـکـی
نمایش دـکات سیاسـتمـدارک بـه ناوی "کلیـن" دـیـداتـهـ دادگا بـه
تاوانـی کـه گـاـتـی کـردوو بـه خـکـی ئـسینا لـ کاتـکـدا
ئامادـهـبووانـهـکیشی لـ بوو خـکـی ئـسینا نـهـبوون. هـرچـنـک بـت،
دوو ساـهـ دواي ئـو و ووداو ئـریستـهـفانیسی شانـهـنووسی کـمیدیا نووکی
پـنووسـکـی تیژتر دـکات و لـ شانـهـگـریـکـی کلیـن دـکات پـندی
زـمانـه.

بـهـداخـو لـ سـردـمـکی وـژي کوردی دژيـیـن کـه دـبـت ځـنـد کـانـمان
تونـدتر بن، دـنا و ابـوات وـژي کوردی گیان دـدات و لـسـر پـخـفی
مـرگ دـبیـنـیـو. مـرج نیـی هـمووتان رځـنـد گـر بن لـ ځـنـد ییانـه
لـ دـقـکانی ئـو نووسـر و هـنـرانـه بـوانـه گـر بـهـاستی خـشـتان
دـوـن.

مەرگی زمان ... کام ئاراز

زمان، هاوشووی مرف، سووی ژیا نی هی. ب برددوامی زمان کان ل دایک د بن و گش دکن و س ریش د نندو. ل ئستادا ه ساری زوی خاوی نی ۷۰۰۰ ب ۸۰۰۰ زمان، ئم ئی د کریت ز زیاتر ب ت ئگ ر شوو زار کانیش ه ژمار بکین، د توانین ئم زارانی پ پکن بکین ل ۱۳۰-۱۴۰ خزان زمان. ب پکی کام مکن داتا، تا سایی ۲۱۰۰ زایینی ل نوان ۵۰٪ تا ۹۰٪ ئم زمان ق د بن و مرگ د ب ت میوانیان.

ل زانستی زمان و انیدا 'زمان مردوو کان' بریتین ل و زمانانی ک چی دیک قس ک ری س نیان ن ماو، و ل ب بی ه بی ب شووی جیا جیا ب کار به نرن. ب نموون زمانی لاتینی زمان کی مردوو، و ل زمانی ف رمی واتی فاتیکان ل پ ا ئیتا یدا، ب م بستی ئینی ب کار د ه نرت ن وک و کو زمان کی ئان، ه تا ئستاک ش ل ز ربی قوتا بخانانی واتی ئ وروپا د خو ندرت. ب هرحا، گرنگی دان کی ب م شووی ب زمانی لاتینی نایکات ب زمان کی ل ب ر.

ل پا زمان مردوو کانیشدا 'زمان ق بوو کان' یش ه ن، ئم زمانانی مردوون و ل ه ی ک س ک ن ماو و کو زمانی دایک یاخود زمانی دوو م ب کار به نرن، ه ن د ک ک س ل وانی ک م تاز ز شارزای زمان ک بن. ب و ن زمانی س م ری دایک زاری ه ی ک س کی مرفی ئم س ردد م نی، ب م ام ل گ ئ و شدا س م رناس کان ب م بستی تو ئین و د توان ب زمانی س م ری بئاخفن، ت نانت پیت ر پرینگ* ک میوزیسیان کی ه گری ئام ر میوزیکی ل م ئین کان گ رانی کی ب زمانی س م ری چ یو ک ت کست ک ی ل د قی گلگامش و و رگرتوو. نموون ی کی دیک ب زمان ق بوو کان د کریت زمان س نکانی ئ م ریکا بن و کو زمان کانی: ئ ساگ، س ران، ئونامی، هتد.

ز ر ه کار ه ن ک د بند فریشتی م رگ ب زمان. ی ک ل ه کار کان بریتین ل پیشافتنی کولتووری cultural assimilation، ئ م ش وود دات کاتک گ ل ل ه د ست ب هوشان وقوودانی

پاشک:

*گرائیڼ سټوډيټ کي پيټر پرينگ:

<https://www.youtube.com/watch?v=QUcTsFe1PVs>

• لينگوا فرانکا lingua franca ؤو زمانه يک له هېښردراوۀ تاوۀ کو زمانه کي هاوبه ش بکار به نړت له نوان کچه مۀ مۀ خاوه ني زمانه جياوازن.

نای زمان کردار؟ ... کام ناراز نهم

زمان تایید ندي کي گله سيري مۀ، هموو مۀ قه کي ناسايي نژانۀ به لايه ني کچه وۀ حوت هزار وشۀ ددۀ بۀ، هسارۀ کۀ شمان له نۀستادا مۀ حوت بليۀ و نيو مۀ، نۀ گۀر هۀر تاکۀ (به جياکردنۀ وۀ نۀ و مندا نۀ کۀ هشتاکۀ تواناي قسۀ کردنيان نيۀ) نژانۀ به ناسايي بدوۀ نۀوا خۀ بيريكاريانۀ هژماری بکۀ کۀ نژانۀ چۀند وشۀ به زمان ددۀ بدرن، وۀ هشتا دسۀ وسانين لۀ وۀ به تۀواوي بزانيان زمان چيۀ.

کاتۀ له مۀ فیک دپرسيت زمان چيۀ؟ نۀوا له وۀامدا دۀ بژن 'زمان نامرازي پۀيو نديۀ'. بۀگومان نۀ وۀ استۀ بۀام نۀم نۀرکي سرۀ کي زمان نيۀ. به لاي منيش وۀ نۀ وۀ گۀله سيري بوو کۀ وردۀ وردۀ له چۀمسکي* ورد دۀ بووم وۀ، هۀرگيز کۀميوکا نيسيۀ نم بۀسۀر کي نۀدۀ بيني. تۀ نانۀت فۀردينا ند دۀ سۀسۀر دۀ تۀ 'به به زمان، هزر تۀم نۀستۀر يۀ کي لۀ و نۀ کوپۀ کۀ'. نۀخر زمان تۀنها بريتي نيۀ له کۀمۀ دۀربۀ نۀک زانياري دۀدن دۀربار ي شتۀ کان يا خود وۀسفيان دۀ کۀن، بۀکو له هۀمان کاتيشدا کردار به نۀ نجام دۀ گۀينن وۀ لۀ وۀ پۀمان بۀن چي دۀگوزرۀت له چواردۀ ورمان.

نۀم هزرۀ زمان ناکسيۀ نۀ تيۀرۀ کۀ لۀ لۀ لۀ مۀ بۀستناسي پۀ دۀگوترۀ 'تيۀري کردار' گوفتاريۀ کان 'speech acts theory'. کاتۀ دادوۀرۀ له دادگا به تاوانبارۀ دۀ تۀ 'بۀ نۀ فۀان، سزاي مۀرگت بۀسۀردا دۀسۀپۀنم' نۀم سۀتيۀ لۀ پۀداني زانياري گۀله زياتري

هـډگرټوو، ئـم دـرېـښـه بـه جـگـيـانـدنـي کارکـه کـه دونيـای دـوړوـږ و سايکـلـژيـمان دـگـډـت. هـروـکو چـن ماسولکـه کـانـمان دـجولـنـين بـه هـډسان بـه کـردنـي ټاکـه، بـه هـمان شوـش دـرېـښـه کـي هاوشـوـي 'بـډـن بـت دـتکوژم' کـردار.

ئـم تـيـږ دـگـډـتـو بـه کاره فـلسـفـيـه کـانـي جـن لانگشاو ئـستن*، لـه ساـي ۱۹۶۲ کـتـبـه کـي کـراوـي وانه کـانـي زانکـي بـاوکـرايـو دواي مردنـي لـه ژـر ناوـي how to do things with words. ئـم کـتـبـه زـر گرنگ بوو بـه بنيادنـي تـيـږکـه و لـه هـمان کاتـدا وای لـه فـيـلـسوفـه کـان و زمانـه وانه کـانـي دواي خـي کـرد کـه گرنگـي بـه لايـه کـانـي دیکـي زمانـيش بـډن نهک تـهـها زمان وکو سـتـگـلـه کـي اگـي يانـدنـکاريـان بـينـن. بـه شوـي کـي دیکـه دـتوانـين بـډـين، زمان تـهـها کـمـمـه کـتـبـه نـيـه اـسـت يـان هـډـبن، بـه کـو کـمـمـه کـتـبـه سـتـه ئـرک بـه ئـنـجـام دـگـډـيـنـن وکـلـوـي تـهـها اـسـت بـن يـان هـډـبن. کاتـه کـا دـاوـرکـه بـه تـو خـشـويـسـتـه کـتـه دـتـيـت 'ئـسـتا ايدـگـيـنـم ئـو هـاوسـري يـکـتـرـين' دونيـای سايکـلـژي و فـيـزیکـي تـه بـم کـردار دـگـډـدرت. يانـيش کاتـه وکاتـه لـه بـيـانـمـيـه کـدا دـتـت 'ئـمـم جـنگ بـرامـږ بـه وکاتـي x اـدـگـيـنـين' ئـمـم تـهـها وـسـفـکـردنـي ووداوکـه نـيـه، بـه کـو کـردارکـه کـه دـرئـنـجـامـه کـي خوـښـاوـي لـه دـکـه وکـتـو.

ئـکتـه گوتهـيـه کـان دـکـرت لـه سـه ئـسـتـدا شـيکارـيـان بـه بـکـرت؛ ۱. ټاکـتي دـرېـښـه locutionary act ئـم ئـسـتـه بـريـتـيـه لـه کـرداري دـرېـښـه يـنـي سـتـه کـه لـه پاـه مانا و دـرېـښـه و پـهـنـاسـيـه نـه کـي. ۲. ټاکـتي نا-دـرېـښـه illocutionary act ئـم ئـسـتـه شـ بـريـتـيـه لـه هـډـزي دـرېـښـه کـه، بـه واکـيـه کـي دیکـه لـم ئـسـتـه دا سـتـه کـه کـردار و هاوشـانـي بـه ئـنـجـامگـيـانـدنـي شـتـه کـه وکو بـډـنـدان، بـيـارـدان، داخوازيـکردن، هـتـد.

۳. ټاکـتي پـيـږدن pre-locutionary act ئـم ئـسـتـه کاريگـريـه کـانـي ئـسـتي دووـم و يـکـم لـسـر قـسـه لـگـډـه کـراودا دـردـخات کـه وای لـه دـکـيت پـي بـشـتـه کـه بـرـت ياخود وای لـه دـکـيت ئـرکـه بـه ئـنـجـام بـگـيـه نـت.

بـه هـرحـاه، ما بـسـتـناسـي و لـقـه کـي تـيـږي ټاکـته گوتهـريـه کـان بـه تـه کـي قـوـوـي فـلسـفـي زمانـه، بـه يـه لـه وکـارکـي پـهـنـاسـنـد کاريدا نا توانـرت زـر لـي قـوـبـيـنـو. هـرچـه نهک بـت، جـيا لـوـي زمان خودي خـي سـرنـجـاکـه هـميشـش سـرنـجـاکـه شـتر کاتـه لـه گـشـي جـياواز و لـي دـتـوانـين. ئـيـتر کاتـه بـډـنـو بـرکـت خـي مـن دـکات

و به تانگی کی دنگی زیاد له پوویست پت دتت 'ت دکرایت! ' خم
لله مده دکرایت، خمه ئگه ر زانی نهو نمونه یکه به
ناکتی گوفتاری speech act.

پاشکه:

*مرف ژان به لایه نی که مهو ۷۰۰۰ وش ددرد بهت:
<https://learning.linkedin.com/blog/advancing-your-career/you-s-peak-at-least-7-000-words-a-day-here-s-how-to-make-them>
*نهوام چمهسکی، باوکی زمانه وانی مه درنه و فله سوفکه و
زمانه وانی کی به ناوبانگه.
*فردینان دسه سور توتله ر و زانی کی سویسری بوو که به باوکی
زمانه وانی ناسراوه.
*جن لانگشاو ئستن John L. Austin فله سوفکه کی به یتانییه،
کاره کانی گرنگ بوون به مه بهستناسی.

چوار تیله د رباری چاره نویسی نهوان هزر و زار ... کامه ئاراز ئه حمده

بیرکردنه وه یکه که له و چالاکیه هزریانه که تاک به تاک مره فکان
له ژانی نه ژان یاندا هه ژموونی ده کهن. جگه له فر به کاره نهانه
هزر، هشتاکه هیچ په ناسه یکه نییه که تاک به تاک توتله ران به
ئاسوودیه قبوه بکهن، ئه مهش زه سه یره، ئاخر بنوا که
بیرکردنه وه به هایه کی به نه ندازه بایه خدار به په ناسه کردنی مره ف و
جیا کردنه وه له بوونه و رانی تر، نه نانت نه نییه ده کارت که شه بوون
و نه بوونی مره فی به د رئه ناجمی پر مهسی Cogito, ergo sum
(بیرد که مه وه، که وات هه مه) چاره سه رکرد، که چی نه مه ی سه یپیه نس به
ده کارتیه وه هشتاکه نه زامه ندیمان نییه به په ناسه یکه یه کگرتوو
به هزر. هزر ده کرت وا په ناسه بکرت که بریتیه له که مه
چالاکیه کی نه ف، که جودیت گرین له کته به کهی Memory, Thinking and
Language به مه شه وازه لیستی هه ندکه له چالاکیه کانه به یز

دځکات: دا ځغ دان، ټاوات ټکان، گریمانہ کړدنی فښل ښفیانہ، هڅوونی بیروبڅوون، شیکار کړدنی کښه، بډیاردان، هتد. ټمانہ گشتیان جموجښتی هزرین له مرځدا.

هڅوځنک بډت هزر ځځځری 'زانین' له مرځدا و دواتریش خاسی ټ سایکله ټریپکانی تری و ټکو ټارښه چار ټرکړدن و بډیاردان. جځگی ټناهی خستنه ټر کځ ټو پرسیار ټوروژنن: زمان د کځو ټکو کی هزر و؟ یا خود هزر د کځو ټکو کی زمان و؟

زمانه وانی سویسرائی فښدیناند د ټسور د ټټت 'بډ بډ زمان، هزر ټم ټسټر ټکی نادیار و ټکنه خراو'. و ټل، زمانه وانی دیکه د کړت هاو ټان بن و له هڅمان کښتی د ټسور هڅمس فښر ټبن، هڅندک له زمانه وان ټواو پڅو وانی ټو له زمان د ټوانن و هزر بډ ټر کتر و زمان بډ دوو می له ق ټټم د ټن؛ ټر ټای ټم ټاک کیانه گومان له و نیی کځ هزر و زمان پکځو بډندن، هڅوځند بیرو ټای زمانه وانان له ټر چڼی ټی بوونی ټم دووانه دژب ټکبن. کځچی له بنه مادا ټم دووانه بانک و دووه وان.

لقی سایکله لینگویستیکس له زانستی زمانه وانی کځ ټک ټک ټک له هڅردوو دسپڼی زانستی زمانه وانی و سایکله لڅیا د کځو ټټو له و ټو کی زمان و سایکله لڅیا له کوډا بډ ی کدی د کځن. بډی سایکله لینگویسته کان گځ له کونجک ټن بډ توڅین و له پردی نه وان هزر و زمان. و ټل هڅتاک ټوانستی ټو مان نیی پڼیو ندی نه وان هزر و زمان بډ ټواوی گرځدراوی سایکله لینگویستیکس بکڼین، چونک گځر بډ وانین، وک ټټی ووناک بډ مان د ټر د کځو ټ بډ ټر له زمانه وانی سایکله لڅیا ټل د هاو ټرت، بډ و ټن بډ توڅین و له کلتوریش بډند، یا خود کات ټک د مان ټو ټ بکڼین و له و ټی چ بډ شکی فیزیکی مڅشک بډ ره مه ټری هزر، له ټر دا بډ ټر له سایکله لینگویستیکس خمان د لک ټن بډ نیور لینگویستیکس و، کځ لقی کی زانسته د کځو ټټو له پڼیو ندی نه وان مڅشک و زمان.

هڅوځنک بډت چوار دیدی ټر کی هڅی کځ د کړت مډلی پڼیو ندی هزر و زمان چڼ چڼی بن:

ټ. LRH: ټم ټم ټم پیت کځ کورتکراوی 'Language Relativity Hypothesis' ن بډ زمانی کوردی واتځ 'گریمانہ ی ټټی زمان'. ټم دید ټینن بډ هزر و زمان زځرار د بډ ستر ټو بډ زمانه وانی ټنتر ټل ټی 'ټدوارد ساپیر'، بډام له هڅمانکاتیشدا زمانه وان 'بډنجامین لی و ټرف' یش د ټکی با ی له گریمانہ کړدنیدا هڅوو بډی ټم گریمانہ ی زځرار بډ گریمانہ ی ساپیر-و ټرف د ټاسرت.

نم گرمیانه یه لاسر ئو تهای دامزراوه که زمان ده بت هه دیاریکردنی هزر و پرسپسیون (هستپکردن)، ئوه به یه ش جیاوازی بهرچاو له نهوان وشگل و ستراکتوری زمانیه زمانه کاندایه بینن. نم دوو زمانه وان هه ردووکیان له کینه و یان کردوو له زمانیه ئه ماریکیه سه نهکان، که دواتر له گه توئینه و کانیانه و باوه یان به و هات که زمان ده بت هه دیاریکردن و کاریگه ریخستنه سر هزر، به نمونه و ف پمانده که 'ئینویت' کان (که گله کی سه نی کیشوری ئه ماریکان' وشه جیاواز جیاواز به کارد هه نن به به فر، و له هه ر یه که له و وشانه شته کی جیاوازیان و سف ده کرد دهرباریه، نم له کاتکه دا له زمانیه ئینگلیزی یه که وشه هه به 'به فر' بگه نه و، ئه ویش بریتی له 'snow'.

نم گرمیانه یه ده کرت به دوو جهری دیکه و:

- A. جهری به هه زی LRH : به پیه نم جهر یان زمان ده بت هه دیاریکردن و میکانیزمی هزر.
- B. جهری لاوازی LRH : به گوهریه نم جهر شیان زمان کاریگهری ده خاته سر هزر.

هه رچه نه و و ف و ساپیر توئینه و یان کرد و هه نه که ئه گیومه نتهان و که به گه خسته به رده ست به نام نم گرمیانه یه خنده له گیراوه. است و ف له له کینه و کانیانه ئه ویه خسته به رده ست که ئینویت کان چنده ها وشه به به فر به کارد هه نن به نام ئینگلیزی قسه که رهکان تهها یه، و له ئه و له کیده یه که قسه که ره ئینگلیزی کان و ئینویت کان به جیاواز جهانه دینه، زمانه وان خنده گرکان نم پرهمسه و فیهان به نادره و ست له قه مدها، نهوان ده نه است که چنده وشه یه که له ئینویتا بوونیه هه به به فر به نام ئه و جیاوازی جهانه بینن دهرناخاته، به که ئه و به هه جیاوازی ژینگه که یانه ویه، که وایان له دکاته چنده ده ست واره یه زیاته دابه نه تاو که باشته خیهان له گه ژینگه که یانده بگونه نه.

. نم گرمیانه یه شیان په چه وانیه ئه ویه یه که م، نم گرمیانه یان په وایه که هزر زمان دیاریده کاته و کاریگهری ده خاته سر؛ نم ایله په یه ست به دهره و نهاسی سویره یی 'ژانه پیاژ'. ئه و باوه و ها بوو که مندهان به که م که په سه یه گه شه سنده نی درکه کردنده (cognition) ده نه، و له هه ر قه ناغه کی گه شه سنده نه که دا توانا یه کی درکه کردنی دیاریکراو به ده ستد هه نن و مندهان که سه که ماکانی* نه ده کاته و. له بهر نم هه کاره ش، ئه و په وابهو که هزر کاریگهری

دخات په سر زمان نهک به پچه واننو، به واتايه کی دیکه نه و هزره کی مندا نه که هه یه تی بنچینه یی به شوو دان به زمان. پیاژت وونیکردو که له یه که له قه ناغ کان، مندا ان وش به کارده هه نن به ام واکنیان به تا. به یه پی و ابو که د بهت مندا ان سر تا که م نه چ مک و ئایدیا یه که پر پر پبدن تاو کو دواتر به درووستی بدو نن. هه رچه ند به یو ندیه کی به رچاو هه یه له نه وان درک په کردن (cognition) و زمان به ام له هه مان کاتدا هه ند که له تو نه ژران په سه ندی اکانی پیاژت ناکن. به نموونه له که یسی 'لاورا' زمانه وان که به نه نجامی نه و گه یشتبوو که هه رچه ند لاورا ئاستی زیر کی کی (IQ) گه له که می هه یه و که شای زری له گه توانسته درک په کردنیی کانیدا هه بوو که چی له تاسکه سه ربه که ش زمانه وانیه کانداهه رکه وتنی به دهسته نه و. نه مهش ز نهگی نه و له دا که زمان و هزر دوو چه مکی جیا وزن له یه کتر.

۱. دیدگی دیکه به وانین له چار نووسی نهوان هزر و زمان نهووی که له لایه زمانه وانی وووسی 'لهف فیگته سکیه وه' په شکه شکراوه. نهو باوهی وه ها بوو که هزر و زمان په بېستوون به په کدی وه 'interdependent'، فیگته سکی له وه وردب وه که له قه ناغه کانی سره تایی وه دهسته نهانی زمان له مندا دا، هزر و زمان له نهی گی جیا دن و سره ربخه، نهو لای وا بوو که هزری مندا نهان سره تا له شوهی ونه نهی نه قه یدایه و بیریه نازار کیانه یه 'non-Verbal'، وه له له تهم نهی دوو ساهیه وه، هزر و زمانی مندا نهان دهست ده کن به پشته بستن به په کتری هه تا کو تهم نهی دهوت ساهان، لهو قه ناغه دا هره په کیان زیاتر پشته به وهی تر ده به بسترته. نهو تیره ری فیگته سکی چه ند پاپشته کی زانسته نهی هه یه، وه که نهو هی زمان یارمه تی مرهف ده دات به په رپه دانی توانسته که گنتفیه کانی. به نام گوره ترین که شهی نهو تیره نهو یه که گله سخته مته ده کانی فیگته سکی په وان به بکینه، به هه کاری نهو یه نهو تیره وه تهم مومزی هه نگو ده نه ده رباره ی نهو یه نایه ئاوه تهم بوونی که مته لایه تی 'social interaction' چه نه چه نهی کار ده کا ته سر وه دهسته نهانی زمانی په که م First language acquisition.

١. ئم وانگه يشيان وابسته ي به تزي زمانه واني ئم ريكي نه وام چه مسكيدو. هزر و زمان لهلايه چه مسكي دوو چاره نووسي جياوازيان هه ي و له بنه ماوه به يه كدي به ند نين، به كو خاوه ني دوو ناسنامه و بووني جودان. تيره ري چه مسكي وا له ئه قه ي مره ف ده وانه كه كه م سه فاكه تيه كي م عريفه ي هه ي، ئم توانا م عريفانه ش سه گه كي بايه له ژيانه يان هه ي. ته زه كه ي چه مسكي وه ها بوو كه ئم فاكه تيانه

تہ و او سہ ربہ خن، بھام نھو نھ کھ بھ رامبہر بھ کدی مات بن و لگہ یھ کدیدا کارلھک نھکن. وھ پھ ی و ابو کھ کھ مھو ٹھرموونھکی دیاریکراو، کاریگرہی بھسہر فاکھتھکی دیاریکراو وھ دھکن، بھ واتا یھکی دیکھ ٹھو ٹھرموونا نھی کار لھ فاکھتھتی زمان دھکن مہرج نیھ کار لھ فاکھتھتی بیر بھکن. ہرچھندھ تھنھکانی چھمسکی لھ کایھکانی زمانھوانیدا خھی سلھماندو و زمانھوانان بھ بھردھوامی گوھ بھ ادھگرن بھام لھ بابھتی ہزر و زماندا، زمانناسان تھریھکھ فیگتھسکیان لھلا پھسندترھ وھک لھ ہزری چھمسکی بھ چارھنووسی ہزر لھگھ زار.

پاشک :

زما نی گاردوونی ئاسپرا نتا:

کورته یکه له مـژوو و هزر ... نووسینی: کامه ئاراز ئهحمده

زمان خاسیه ته کی بایه لژی ئا ئی مری قه. به شو یه کی کلاسیکی و گشتی زمان و کو که رسته یه کی په یوه ندی په ناسه کراوه، بهام باوکی زمانه وانی مه درن 'نه وام چه مسکی' دیدمانی به ته واول ته د رباری زمان سه راوژر کرد، کاته که مه به سته په یوه ندی زمانه به سه رکه کی دانه نا، چونکه لای چه مسکی ئه رکه سه رکه کی زار بریتیه له که خستنی هزی مری قه، نه مه واتای نه وه نیه په یوه ندی که م بایه خ به ت.

که مه ته تایه تمه ندیه کی توانسته ئا خافتن که له ئا ئه نامه جیاده کاته وه، که گه په داوین باشر زیانمان به ابه نه نین. ئا ئه زیاتر له ته ستاییدا په یوه ندی د که نه، به وه که کاته که ئا ئه که واهه سته که ت مری قه سه رده نی به سه ره یه، ئاماره یه کی د نه دانه به دیارد خات، جا به په یه جری ئا ئه که نه، نینه که یاخود دانه تیژ که نی وه که ئاماره ی به رگری و سه رده نی نیشانه دات، یانیش د که که کی ئا گادار که ره وه له یه د که نه دات وه. بهام به په چه وانه ی ئا ئه نه وه، نه مه ی ه مه سه یه نس د نه توانین باسی شتانه که یه که ماو یه کی دوورودر ته وه ووی داوه، یاخود هه شتاکه وه وینه داوه و له داهه توودا وه دات، یانیش له توانا ماندا یه باسی شتانه که یه که نه هره بوونیان نیه له جیهانی استیدا.

نه وه نه نه ی زمان به که خستنی هزی مری قه و به تایه تیش به سته په یوه ندی نه وان مری قه که نه به ته گه یشتنی هزی یه کتری، که چی هه نه که جار تووشی که شای له که نه گه یشتن د به بین به ه ی بوونی چه نه ها زمانه جیاواز، نه وه ش حاشا هه نه گره که زمان هه رده مه له گه اندایه و به په یه که زمانه که نه د مرن، نه ژنه د نه وه و ته نانه زمانه نو چه و به دنیا هه نه ه نه. نه م کار له که زمانه وانیه سرووشتیانه نابنه ه ی به یه که یان ندنی ژماره یه کی به رچاوی دانیشه وانی زه وی.

له ساه ۱۸۸۷ پزیشکه کی جوی په نه ندی به ناوی 'لودفیک لایز' زام نه ه ف' هه سته به دانانی زمانه کی د سته مری قه به ناوی 'سه په رانه ته' و داهه نه نه که ی له دوو توو یه که نه یه که به ناوی unua libro به کوردی واته 'یه که مین که نه ب' به او کرد وه، نوو سه ر له سه ر که نه یه که ناوی خه له ژه ر نارناوی 'دکه تر نه سه په رانه ته' داتاشی، چه گه ی سه ر نه چه دانه که وشای 'سه په رانه ته' به واتای 'هواخواز' یان

‘هيوادار’ دټ. زامنېف چټند هټکار کې هټبوو بټ درووستکردنې ئو زمانې، ئامانجې سر کې ئو بریتیبوو بټ ئاشتی گټردوونې.

دکتټر زامنېف پټیوابوو یټک لټ هټکار کې کانی نټبوونې ئاشتی لټ نټوان نټتوټ جیاواز کې کاندې بریتیب لټ نټبوونې زمانې کې هاوبټش، یاخود لټ یټکتر تټنټگټیشتن؛ کټرستټی کې سر کې لټ پټیبردن بټ هزری یټکتر و ئوټی لټ ناو کټلټسټرماندا هاتووچټیټی، زمانې.

زامنېف ویستی زمانې کې بونیادبنټ کې ئاسان بټ و مرټف بټ خټرایې و بټ کټشې بټرچاوی زمانې وانی فټریبټ. چونکې بټ ئوټی ئاشتی بټرفټرارېکټیت لټ نټوان ئو ژمارې زټری مرټف، پټویستټ دټنیابیت کې زمانې کې دټگات بټ زټرتیرین کټس لټ چینی جیاواز لټ تټواوی جیهان.

زمانې ئټسپټرانتټ هټندټکجار پټشی دټگوترټ auxiliary language وټټ زمانې یاریدټدټر، چونکې زمانې ئټسپټرانتټ جیا بټ مټبټستی ئاشتی، زمانې کې گټلټ سوودبټخشیش بټ ئابووری، بټاوکردنټوټی زانیاری، و لټکټگټیشتنی نټوان تاکټ جیاواز کې کان. زامنېف لټ ‘یټکټمین کټټب’ کټیدا سټ ئامانجې سر کې بټ زمانې ئټسپټرانتټ نووسیوو، بټټام دواتر بټ حټوت خاټ درټژدټکردټتټوټ لټلایټن بزووتنټوټی ئټسپټرانتټ لټ مانفټستټی پراگی ئټسپټرانتټ. بټهټرحاټ، سټ نیاز کې زامنېف بټ زمانې کې بریتیبوون لټ:

١. ئاسانکردنې فټربوونې زمان بټ اټدټیک کې فټرخواز بټی وټکو یاریټ کې بټ ماندووبوون بټ.

٢. پټدانی توانې بټژداریټکردنې زانیاری فټرخواز لټگټټ تاکې هټر نټتټوټیک؛ بټگوټدانټ ئوټی زمانې کې لټسټر ئاستی گټردوونې پټسند کراوبټت. بټ واتایټ کې دیکټ، ئټسپټرانتټ ئامراز کې ئاټوگټی دووانې جیهانیټ.

٣. دټزینټوټ و خټرا ټټکردنټوټی ئو کټمترخټمیدټ سرووشتیانې مرټفایټی. وټ بټکارهټنانې زمانې کې بټشټوټیکې بټرفراوان وټکو زمانې کې زیندوو.

مټبټست لټ خوټقاندنې ئټسپټرانتټ جټگټ لټفکردن نټبوو بټ زمانې کانی دیکټ، بټټکو مټبټستی سر کې زامنېف وابوو کې زمانې کې بټټټ زمانې دووټمی هټر تاکټ کې سټر ووی زټوی، چونکې پټیوابوو کې زټرېټی کټشټکانی مرټفایټی چارټسټر دټکات، لټ گیروگرفتټ گټورټکانی مرټفایټیټیټوټ، کټشې ټټگټزپټرستی و نټتټوټی وټک

نموند، بې کښه خودديکانه، بې وښه بېوا بېخنه بوون له فېربوونې زمانې دووېم. زمانه کې زامنه ف بې بېاوکړدنه وې زانست و مېعريف و ئاسانکارۍ ئا بووريش گرنگه.

له ساې ۱۹۹۶ له شاري پېاگي کې ماري چيک، ښوونسي مانيفېسټې بزووتنه وې ئېسپېرانتو خرايې وو، کې خې له حوت بندې مې سرکې دېيني وې، بندې ماکانه بریتيېوون له خا نه:

۱. ديموکراسيې: له خا ښووتنه وې کې پېداگري له سر ئېو کې نايېکسانېبوونې زمان کې مېکاسيې نه کې نايېکسان بېره م دېه نه له هېموو ئاستېکانه، ته نانت له سر ئاستې نه وې وېش. بې ئېمان خېان بې بزوتنه وې يک ناوړه ند کې گرنگي بې ديموکراتيزه کړدنې پېيوېندي دېن.

۲. پېروړدې جيهانې: له خا ښووتنه وې ايانگې ياند کې زمانې هېر نه ژادې بېندې بې کلتور و لايې نه کاني دیکې وېک جيهانگرافي و امياري و، هتد. بې بې بزووتنه وې ئېسپېرانتو خې بې بېستنه وې نه ژاد و ئيتنيکې ديارېکراوې بېري کړد و ئاستې جيهانېنيان بې نه وې وې تيېوون ناساند.

۳. پېداگگي چالاک: بزووتنه وې پې وايې کې ته نها ژمارې کې کېم له فېرخوازانې زمانې دووېم دې توان بگې نه ئاستېکې با، بېام خوېندنې ئېسپېرانتو ئاسانه کې هېموو کې دې توان له ماوې کې کېمدا دېسې مانې زمانې زانې بېست بېسېر زمانې کې، بې يېش بزووتنه وې پېداگريو کې زمانې ئېسپېرانتو کارايې بې بېروپېشېردنې توانې پېروړدې فېرخوازانې زمانې دووېم.

۴. مېتالينگواييزم (فېر زمانخواري): زرينې قسېکې راني زمانې ئېسپېرانتو خاوې دوو زمان يان زياترن، بېمېش ئېسپېرانتو بې نزيکې يې تاک کې مې جيهانې کې تاکې کاني هېگري زياد له زمانېکې بن و فېر زمانخواري. بزووتنه وې پې وايې پېويستې قسېکې راني هېر زمانېکې هېلې ئويان بې بېخسېندرې کې فېري زمانې دووېم بېن تاوېکو ئاستېکې ئا وگې يې گفټوگې با.

۵. مافې زمانې وانيېکانه: بزووتنه وې زمانې ئېسپېرانتو پېداگري له پاراستنې هېر زمانېکې، چې قسېکې راني زېر بن ياخود کېم، چې زمانې فېرمې بن ياخود بې پېچې وانه وې. ئامانجيان بریتيې له پاراستنې مافې زمانې واني زمانېکانه و دژي پېشېلکاري نه ژادين دژي زمانېکې ديارېکراو.

۶. هېمېچېري زمانې واني: ئيدانې هېموو سياسي ته کې له ناوبردنې زمانېکې ديارېکراويان کړد، چونکې ئېمان لايان وايې پاراستنې

هه مه جاري زمان دهه مه مه نديکړنی فره نگی مره فاي تي و جيهانيه. بيه لايان وايه که هه موو زمانه که دهه مه جگي ټټز، داکه کی و پشتگيريکردن دهه مه.

١. زگارکړنی مره ف: ئه سپهرانتيسته کان له مانفسته يکه ياندا پيان و ابوو که زمان پارد کسکه له نهوان نازادکردن و بديلگرتني به کاره نه رانيدا، به نموونه کاته که به زمانه کی دياريکراو قسه ده که يته هه زه کی زرت په دهه به خسته له په يوه نديکردن به تاکه کاني تري ناو که مه گاکته، به مه له هه مان کاتدا ووه کو زيندانیکردنه که وايه ئه و ده مه کی قسه که ري زمانه که دهه مه ووت کار له که قسه که ري زمانه کی دیکه دا بکاته که مه نیکاسيه نه په کيد که ووت.

بيه ئه سپهرانتيسته کان خپيان به زگارکه ران له قسه مه دهه مه، زمانه که يان به شهو يکه ديزاينکراو که به ربه سته کاني په يوه ندي نه هه مه ته، ئه گيش دابوکتته له کلتوري ناوچه يکه کی دياريکراو به مه نه به ته به ندي نه ژاده که، به مه شهو از له مره فاي تي چتر وابه سته ی سنوور دياريکراو زمانيه کان نا به ته.

له مانيفسته که دا به چي ديار که ئه سپهرانته ئايد يه له ژيا يکه نيه زمانه که ووه کو زار که پير ز به په نه ته، ووه کو مه مه جرح ئه روه نه نيه، زمانه Newspeak تاکه زمان و که رسته ی ټټخستني هزي ئه سيان يا به ته و به سوودی لايه نه کی دياريکراو به گه به به به ته. زمانه که ی زامن هه ف دهه مه - ئايد يه له ژيا يه، ووه زمانه که په ويسته به ووه نيه خزمه تيبکرت و پير ز به بکرت، به به کو به په چوه وانه ووه يه زمانه که به خزمه تکردي مره فاي تيه و هه ووه که به زگارکړنی هه مه سه پيه نه نه کان له و ته نگه ژانه ی له سه سه سار ي زه وي دروستيا نکرده ووه.

زمانه ئه سپهرانته به سه رک ووتووترين زمانه دروستکراو دده نه ته، زمانه که دوو مليه نه قسه که ري هه يه، له گه هه زار به دوو هه زار که سه که زمانه که ئاخفتني سه نيانه، واته له مندا يه ووه ووه کو زمانه سه ر که فريوون. له لايه نه ته ووه يه کگرتووه کانيشه ووه ئه سپهرانته يه که که له زمانه فره مييه کان له پا زمانه سرووشتيه کاني تر ووه. زمانه ئه سپهرانته به اده يکه ته شه نه ی سه نه، که ئه سته ئه سپهرانتيسته کان خاوه ني جرح کلتور که جيهانين، خاوه ني ووه ژي سه نه. چندان په تووک ووه مان هه يه له سه ر ناو به زمانه که نوو سراون، زمانه که دهه مه توان ته هه نراو ووه مان ووه شان گه ی په بنووسرته. زمانه که گه راني په دهه وترته. واته زمانه که له ناستي زمانه سرووشتيه کاند، ته نه ئه ووه به زمانه که زه نه ئاسانه به

فربوون، و سوودی گلل زیاتر ب گیشتن ب خونی مرځگه رایي
گرځوونی.

بداخو و ئو خالانې ئسپړانت وکو وئوی زامنه ف و
بزووتنه وکک ل سرتای درووستبوونی زمانه و هیوایان ب
دخواست نه هاتج ب تواوی. و ل، هشتاک ساان ک نفرانسی
ئسپړانت د بستر ت و تاکی زیاتریش ه و فربوونی د دن، جا
تنه ها ل بر ئو و ح زیان ل فربوونی زمانه کی نو و
سرنج اکش، یاخود ه گری ناشتی و لکت گیشتنی گرځوونین.